

Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμε,

Ἐξοχώτατε ἐκπρόσωπε τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως,

Ἐξοχώτατοι,

Τιμιώτατοι ἀδελφοί Ἀρχιερεῖς,

Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες, Πρόεδροι τοῦ Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, τῆς Ἀδελφότητος «Παναγία ἢ Παμμακάριστος» καί τῆς Ἀδελφότητος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου,

Ἐντιμώτατοι ἐκπρόσωποι τῶν Ἀρχῶν,

Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες,

Ἐκλεκτοί προσκεκλημένοι,

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Χριστός Ἀνέστη!

Ἀπευθυνόμεθα ἐκ Φαναρίου πρὸς ὑμᾶς μετ' αἰσθημάτων τιμῆς καί ἀγάπης, παρόντες πνευματικῶς εἰς τό 4^{ον} Διεθνές Συνέδριον τῶν Ἀρχόντων τοῦ Οἴκουμενικοῦ Θρόνου, μέ θέμα «Προστασία τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, τῆς δημοκρατίας καί τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου», ἐν τῷ κλεινῷ ἄστει, βέβαιοι διά τήν ἐπιτυχή διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ.

Ἐκφράζομεν τὰς εὐχρινεῖς εὐχαριστίας τῆς ἡμῶν Μετριότητος καί τήν εὐαρέσκειαν τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἐμπνευστάς, τοὺς ὀργανωτάς καί τοὺς χορηγούς τοῦ Συνεδρίου, πρὸς τοὺς ὀμιλητάς καί πάντας τοὺς συμμετέχοντας. Τό τρίπτυχον τῆς θεματικῆς τοῦ Συνεδρίου παραπέμπει εἰς τὰ ἀξιακά καί κανονιστικά θεμέλια τῆς ἀνοικτῆς κοινωνίας, τῆς δημοκρατίας τοῦ κράτους δικαίου καί τοῦ κοινωνικοῦ κράτους, εἰς τόν πυρῆνα τοῦ συγχρόνου πολιτικοῦ πολιτισμοῦ, μέ ἄξονα τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, τὰ ὅποια λειτουργοῦν ὡς βαρόμετρον διά τὰς ἀπειλάς κατά τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας καί διά τὰς θετικές προοπτικές τοῦ ἐμπράκτου καί καθολικοῦ σεβασμοῦ της. Ἡ δέ ἐστίασις εἰς τό ἀνθρώπινον δικαίωμα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας κατονο-μάζει τήν διάστασιν τοῦ Ὑπερβατικοῦ, ἄνευ τῆς ὁποίας εἶναι ἀδύνατον νά θεμελιωθῇ ὁ ἀπόλυτος σεβασμός πρὸς τό ἀνθρώπινον πρόσωπον.

Ἡ Οἴκουμενική Διακήρυξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου (10 Δεκεμβρίου 1948) ἀποτελεῖ «τό πιθανότατα πιό γνωστό νομικό κείμενο στόν σύγχρονο κόσμον», ἕνα «μανιφέστο ἀνθρωπισμοῦ», πού ἀνεδύθη μέσα ἀπό τήν μεγαλυτέραν ἀνθρωπιστικήν καταστροφὴν εἰς τήν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Καί σήμερον, 75 καί πλέον ἔτη μετὰ τήν πανηγυρικήν Οἴκουμενικήν Διακήρυξιν των ὑπὸ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, εἰς τό Προοίμιον τῆς ὁποίας χαρακτηρίζονται ὡς «τό κοινὸ ἰδανικόν, στό ὅποιο πρέπει νά κατατείνουν ὅλοι οἱ λαοὶ καί ὅλα τὰ ἔθνη», τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου παραμένουν εἰς τό κέντρον της πολιτικῆς ἐπικαιρότητος ὡς σύμβολον δι' ἕνα

παγκόσμιον πολιτισμόν τεθεμελιωμένον επί τοῦ ἀπολύτου σεβασμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας.

Βεβαίως, εἶναι ἀκριβῶς αὐτή ἡ οἰκουμενική ἀξίωσις των πού ἀμφισβητεῖται ἐντόνως εἰς τήν ἐποχὴν μας, κυρίως ἐκ μέρους τῶν μὴ δυτικῶν λαῶν καὶ πολιτισμῶν καὶ τῶν μὴ χριστιανικῶν θρησκειῶν. Τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, μέ περισσὴν εὐκολίαν, χαρακτηρίζονται ὡς μία «ἀμιγῶς δυτικὴ ἰδέα περὶ δικαίου», ἀκόμη καὶ ὡς «δούρειος ἵππος τῆς Δύσης» διὰ πολιτισμικὴν ἐπιβολὴν ἐπὶ τοῦ λοιποῦ κόσμου. Καί εὐρύτερον, ὅμως, παρά τὰς ἐπιμέρους προόδους πού ἔχουν συντελεσθῆ εἰς τό πεδῖον τῆς συνταγματικῆς κατοχυρώσεως καὶ τῆς διεθνοῦς προστασίας των, τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου παραβιάζονται βάνουσα καὶ χρησιμοποιοῦνται ὡς πρόφασις καὶ ὡς ἀνθρωπιστικὸς μανδύας διὰ παρεμβάσεις εἰς τό ἐσωτερικόν ἄλλων κρατῶν. Καίριον πρόβλημα ἀποτελεῖ ἐπίσης ἡ ἀλόγιστος διεύρυνσις τοῦ περιεχομένου των, ὥστε καὶ ἰδιωτικαὶ ἐπιθυμίαι καὶ ἐπιλογαὶ νά βαπτίζωνται «ἀνθρώπινο δικαίωμα». Διὰ τόν λόγον αὐτόν, καὶ εἰς τό μέλλον, τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου θά παραμείνουν χρέος, ζητούμενον καὶ ὄχι ἐξασφαλισμένη πραγματικότητα.

Πολλά διὰ τήν οἰκουμενικὴν πορείαν των φαίνεται ὅτι ἐξαρτῶνται ἀπὸ τήν στάσιν τῶν θρησκειῶν ἀπέναντι των, ἀπὸ τήν υἱοθέτησιν τῶν ἀνθρωπιστικῶν αἰτημάτων των ἐκ μέρους τῶν θρησκειῶν, ἀπὸ τήν συστράτευσιν τῶν θρησκειῶν εἰς τόν ἀγῶνα διὰ τόν σεβασμόν των. Καί διὰ τό θέμα τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἰσχύει ὅτι, οἰαδήποτε ἀνάλυσις τῆς συγχρόνου καταστάσεως, ἢ ὅποια δέν ἀναφέρεται καὶ εἰς τόν ρόλον τῆς θρησκείας, εἶναι ἐλλιπής.

Ἴσως τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου νά εἶναι «τό πιό ἀμείλικτο ἐρώτημα πού τέθηκε ποτέ στίς θρησκείας». Εἶναι τό ἐρώτημα περὶ τῆς στάσεώς των ἀπέναντι εἰς τόν ἀνθρωπισμόν, τήν ἐλευθερίαν, τήν ἀνοικτὴν κοινωνίαν, τόν πλουραλισμόν, ἀπέναντι εἰς τὰς ἰδικὰς των ἀνθρωπιστικὰς παραδοχάς, ἔν ἐρώτημα τό ὅποῖον δέν ἐπιτρέπει ὑπεκφυγὰς. Τό διακύβευμα εἰς τήν συνάντησιν τῶν θρησκειῶν μέ τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἀποδοχὴ ἢ μὴ τῆς οἰκουμενικῆς ἐμβελείας των. Αἱ θρησκεῖαι ὀφείλουν νά κατανοήσουν ὅτι ἡ Οἰκουμενικὴ Διακήρυξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ κτῆμα ὀλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος. Εὐστόχως ἔχει γραφῆ, ὅτι «ὅποιος δέν ἀφήνει τήν οἰκουμενικότητα τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου νά κρίνη πρῶτα τόν ἴδιο, δέν ἔχει κατανοήσει τίποτε ἀπὸ αὐτήν».

Εἰς τόν χῶρον τῆς Ὁρθοδοξίας δέν ὑπάρχει ἐνιαία στάσις ἀπέναντι εἰς τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου. Μπορεῖ νά λεχθῆ ὅτι κυριαρχεῖ μία «ἀμυντικὴ» τοποθέτησις ἀπέναντι εἰς αὐτά, μία ὑποψία ὅτι ἀποτελοῦν ἀπειλήν διὰ τὰς κοινοτικὰς παραδόσεις μας. Εἶναι βέβαιον ὅτι μία συνολικῶς ἀπορριπτικὴ στάσις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπέναντι εἰς τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ θεώρησις των ὡς ἀμέσου ἀπειλῆς διὰ τήν ταυτότητά μας ἐκπηγάζει ἀπὸ παρανόησιν τόσον τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ὅσον καὶ τοῦ Ὁρθοδόξου ἡθους. Ὀφείλομεν νά κατανοήσωμεν ὀριστικῶς, ὅτι ἐάν ἀπορρίπτωμεν συλλήβδην τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, ἀπαρνούμεθα ἔν σημαντικόν τμῆμα τῆς ἰδικῆς μας ἀνθρωπιστικῆς παραδόσεως. Προφανέστατα, ἡ Ἐκκλησία ἀναδεικνύει τήν Ἀλήθειάν της ὅταν στηρίξη τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὄχι ὅταν συμπλῆ μέ ἐθνικιστικὰ ἰδεολογήματα.

Ἡ Ὁρθοδοξία καλεῖται σήμερον νά λειτουργήσῃ ὡς θετική πρόκλησις εἰς τόν σύγχρονον κόσμον, ὡς μία θεοκίνητος προοπτική ζωῆς καί ἐλευθερίας εἰς μίαν ἐποχήν ἐπαναπροσδιορισμοῦ τῆς ἱεραρχήσεως τῶν ἀξιῶν, τοποθετῶντας εἰς τήν κορυφήν τῆς ἀξιολογικῆς κλίμακος τήν ἱερότητα τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καί τήν ἀκεραιότητα τῆς δημιουργίας.

Ἡ Ἐκκλησία ἀντίσταται εἰς τήν βίαν καί τάς δυνάμεις πού ὑποσκάπτουν τήν κοινωνικήν συνοχήν, ἀναδεικνύουσα τό ἦθος τῆς διακονίας, τῆς προσφοῆς, τῆς βοήθειας καί τῆς εὐχαριστιακῆς χρήσεως τῆς δημιουργίας, κατά τῆς κλειστότητος, τοῦ ἀτομοκεντρισμοῦ καί τῆς στάσεως τοῦ «ἔχειν». Τονίζει ἐπίσης ὅτι τό μέλλον δέν ἀνήκει εἰς τόν αὐτοχειροτόνητον «ἀνθρωποθεόν» τοῦ ἐπιστημονισμοῦ, ὁ ὁποῖος καταργεῖ ὅρια καί μέτρα, καταστρέφοντας τούς ὅρους τῆς «ἀνθρωπίνης καταστάσεως» (*conditio humana*) καί γενικώτερον τῆς ζωῆς εἰς τόν πλανήτην γῆ.

Ἡ Ὁρθόδοξος πίστις εἶναι πηγὴ ἐμπνεύσεως καί δυναμισμοῦ διὰ καλήν μαρτυρίαν ἐντός τοῦ συγχρόνου κόσμου καί προωθεῖ τόν διάλογον καί τήν συνεργασίαν διὰ κοινήν ἀντιμετώπισιν τῶν μεγάλων προκλήσεων τῆς ἐποχῆς μας. Ἡ Ὁρθοδοξία διαθέτει μίαν πλουσίαν παράδοσιν, μεγάλα πνευματικά ἀποθέματα, τά ὁποῖα πρέπει νά ἀξιοποιηθοῦν εἰς τήν συνάντησιν μέ τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου. Σαφῶς, τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου ἐκπροσωποῦν τήν ἀμφισημίαν τῆς νεωτερικῆς μεταβάσεως ἀπό τὰς «δεδομένας» εἰς τὰς «διαμορφουμένας» ἀξίας. Αὐτή ἡ μετάβασις δέν ἦτο ἄνευ κινδύνων. Ὅμως, τό γεγονός αὐτό δέν δικαιολογεῖ τήν ταύτισιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου μέ τὰς ἀρνητικότητας τῆς νεωτερικότητος ἢ με «φονταμενταλισμόν τοῦ μοντερνισμοῦ».

Καί διὰ τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἰδιαιτέρως ὁμως διὰ τὰς μή χριστιανικὰς θρησκείας, αἱ μεγαλύτεραι δυσκολίαι εἰς τήν συνάντησιν μέ τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου ἐντοπίζονται εἰς τό θέμα τῆς κατανοήσεως καί ἐρμηνείας τοῦ δικαιώματος τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας.

Εἰς τό δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως, τῆς συνειδήσεως καί τῆς θρησκείας ἀναφέρεται τό ἄρθρον 18 τῆς Οἰκουμενικῆς Διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῶν ἐξῆς: «Κάθε ἄτομο ἔχει τό δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως, τῆς συνειδήσεως καί τῆς θρησκείας· στό δικαίωμα αὐτό περιλαμβάνεται ἡ ἐλευθερία γιά τήν ἀλλαγὴν θρησκείας ἢ πεποιθήσεως, ὅπως καί ἡ ἐλευθερία νά ἐκδηλώνει κανεὶς τὴν θρησκείαν του ἢ τίς θρησκευτικὰς του πεποιθήσεις, μόνος ἢ μαζί μέ ἄλλους, δημόσια ἢ ἰδιωτικά, μέ τὴν διδασκαλίαν, τὴν ἀσκήσιν, τὴν λατρείαν καί μέ τὴν τέλεσιν θρησκευτικῶν τελετῶν».

Ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τό θέμα μας ἔχει καί ἡ σαφὴς ἀναφορὰ τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου (Κρήτη, 2016) εἰς τό δικαίωμα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας: «Θεμελιῶδες ἀνθρώπινον δικαίωμα εἶναι ἡ προστασία τῆς ἀρχῆς τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ὑπὸ πάσας τὰς προοπτικὰς αὐτῆς, ἥτοι τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, τῆς πίστεως, τῆς λατρείας καί ὄλων τῶν ἀτομικῶν καί συλλογικῶν ἐκφράσεων θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, συμπεριλαμβανομένου καί τοῦ δικαιώματος ἐκάστου πιστοῦ νά τελῇ ἀκωλύτως ἀπὸ οἰανδήποτε κρατικὴν παρέμβασιν τὰ θρησκευτικά του

καθήκοντα, καθώς και τῆς ἐλευθερίας δημοσίας διδασκαλίας τῆς θρησκείας καί τῶν προϋποθέσεων λειτουργίας τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων» (Ἐγκύκλιος, § 16).

Ἀπό ὅλας τὰς πτυχάς τοῦ δικαιώματος τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, τὰς μεγαλυτέρας ἀμφισβητήσεις ἀντιμετωπίζει τό δικαίωμα «ἀλλαγῆς θρησκείας». Ὅπως ὅμως ἔχει λεχθῆ, ἀκριβῶς τό σημεῖον αὐτό σηματοδοτεῖ τήν «ἀλλαγὴν παραδείγματος» πού ἐνσαρκώνουν εὐρύτερον τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου. Ἐμπόδιον εἰς τήν ὀρθήν κατανόησιν τοῦ περιεχομένου τοῦ δικαιώματος τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ἀποτελεῖ ἡ ἄποψις ὅτι ἐδῶ πρόκειται περί κατοχυρώσεως ἀτομικοῦ δικαιώματος, συνδεδεμένου μέ τόν δυτικόν πολιτικόν πολιτισμόν καί διαβρωτικοῦ διά τὰς ἄλλας παραδόσεις.

Τό δικαίωμα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ἀνοίγει νέας θετικές προοπτικές εἰς τὰς θρησκείας, ἐνῶ ἀπαιτεῖ ἀπό αὐτάς περισσότερο ἀπό τήν ἀνοχήν τοῦ διαφοροτικοῦ, ἢ ὅποια, οὔτως ἢ ἄλλως, δέν εἶναι ἄγνωστος εἰς αὐτάς. Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ «δικαιώματος στή διαφορά» ἀποτελεῖ σπουδαίαν κατάκτησιν εἰς τήν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ διαφοροτικότης ὅμως δέν εἶναι δυνατόν νά συγκαλύψῃ τὰς ὑπαρχούσας κοινάς ἀξίας. Πανανθρώπιναι ἀξίαι ἀνήκουν εἰς τό ἀξιακόν δυναμικόν τῶν μεγάλων θρησκειῶν, τό ὅποῖον πρέπει νά ἀναδεικνύεται. Αἱ θρησκείαι καλοῦνται νά ἀναγνωρίσουν τήν Οἰκουμενικήν Διακήρυξιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου εἰς τό σύνολόν της. Τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀδιαίρετα. Δέν εἶναι δυνατόν νά γίνεται ἐπιλεκτική ἐπίκλησις καί χρῆσις των.

Ἐκλεκτή ὁμήγουρις,

Πέραν πάσης ἀμφιβολίας, τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν μίαν πολύ σημαντικήν πολιτικήν κατάκτησιν, ἢ ὅποια ὠδήγησεν εἰς ἕνα ἀνθρωπινότερον κόσμον. Οὐδεμία συζήτησις περί τῶν κανονιστικῶν θεμελίων τῆς παγκοσμίου κοινωνίας δύναται νά ἀγνοήσῃ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν σήμερον λάβαρον τῆς ἀνοικτῆς κοινωνίας καί σύμβολον τῶν ἀγώνων καί τῶν ἐλπίδων δι' ἕνα δικαιότερον κόσμον. Εἶναι βέβαιον, ὅτι θά παραμείνουν καί εἰς τό μέλλον ἕν ἐκ τῶν μεγάλων θεμάτων διά τήν ἀνθρωπότητα, μία διαχρονική ἔκφρασις τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

Ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι ἡ πορεία τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἀπό τήν στάσιν τῶν μεγάλων θρησκειῶν ἀπέναντί των. Ἐπίσης, φρονοῦμεν ὅτι ἡ πρόοδος εἰς τήν ἐφαρμογήν των διέρχεται ἀπό τήν ἀναγνώρισιν, τήν ὀρθήν κατανόησιν καί τήν ἐφαρμογήν τοῦ δικαιώματος τῆς ἐλευθερίας τῆς θρησκείας. Ἡ ὑποχώρησις τοῦ θρησκευτικοῦ προσανατολισμοῦ τῆς ζωῆς εἰς τόν Δυτικόν κόσμον, παρά τὰ περί τοῦ ἀντιθέτου θρυλούμενα, ὄχι μόνον δέν προωθεῖ τούς στόχους τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά ἐπηρεάζει ἀρνητικῶς τόν σεβασμόν των. Ἐχει προσφυῶς γραφῆ, ὅτι «ὁμοῦ μετά τῆς λήθης ἢ τῆς ἀπωλείας τῆς διαστάσεως τοῦ μυστηρίου τῆς θρησκείας, ἐξαφανίζεται καί ἡ αἴσθησις διά τό ἀπαραβίαστον τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας». Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ, θεωροῦμεν ἀναγκαῖον τόν διαθρησκειακόν διάλογον περί τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὅποῖος ἀπελευθερώνει τὰς θρησκείας ἀπό τήν ἐσωστρέφειαν, πού πάντοτε τροφοδοτεῖ τόν φονταμενταλισμόν. Εἰς τόν διάλογον

αυτόν κάθε θρησκεία καλεῖται νά ἀναπτύσσει τήν σημασίαν τῶν ἰδικῶν της ἀρχῶν διά τήν ἐποχήν μας, διά τά μεγάλα θέματα καί τάς προκλήσεις τῶν καιρῶν, διά τήν δικαιοσύνην καί τήν εἰρήνην, καί νά συμβάλλῃ εἰς τήν διαμόρφωσιν κοινῶν δράσεων.

Περαιόντες τόν λόγον, ἐπιθυμοῦμεν νά σημειώσωμεν ὅτι ἡ συνάντησις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μέ τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι χῶρος ἀναδείξεως τῆς ὀρθῆς σχέσεώς της μέ τήν πολιτικήν. Ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία δέν ἀσχολεῖται μέ τήν πολιτικήν ἐν τῇ στενῇ σημασίᾳ τοῦ ὅρου, ἡ μαρτυρία της εἶναι οὐσιαστικῶς καί διαχρονικῶς πολιτική. Ἀγωνίζεται κατά τῆς φαλκιδεύσεως τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου εἰς τάς ποικίλας ὄψεις της, στιγματίζει τόν ρατσισμόν, τάς διακρίσεις, τάς συγχρόνους μορφάς δουλείας, ἀνθίσταται εἰς τάς δυνάμεις καί τάς τάσεις πού ὑποσκάπτουν τήν κοινωνικήν συνοχήν καί τήν εἰρήνην, προάγει τόν πολιτισμόν τῆς ἀλληλεγγύης καί τοῦ διαλόγου, τῆς συγκλίσεως καί τῆς συνεργασίας. Ἡ ἔνστασις ὅτι αὐτή ἡ παρέμβασις ἐμπλέκει τήν Ἐκκλησίαν εἰς τήν ἀμφισημίαν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ὅτι ἡ χριστιανική μαρτυρία μετατρέπεται εἰς πολιτικήν πρᾶξιν, στερεῖται θεολογικῆς βάσεως καί εἶναι ἔνδειξις ἐξασθενήσεως τοῦ αἰσθητηρίου διά τήν σημασίαν τῶν ιστορικῶν ἐξελίξεων.

Εὐχαριστοῦμεν διά τήν προσοχήν σας!